

EVITAREA NEBUNIEI

Cristian Fulaș* scrie o literatură prin intermediul căreia realitatea se intensifică, devine mai acută, și asta în condițiile în care autorul nu pare să uziteze de toate resursele scriptice și imaginative de care dispune. Cărțile sale, *Fâșii de rușine* (2015) și *După plâns* (2016), vorbesc despre situații umane la limită. Induc Limita. Indivizii sunt de cele mai multe ori prinși în vortexuri ale răului, asupra lor există o presiune psihică ce-i determină să simtă realitatea la o altă putere. Omul lui Fulaș e contorsionat și schizoid, prins între dorința de putere și hipnotismul decăderii și al decreștării fizice și morale. Există o anumită *putere psihiatrică*, vorba lui Foucault, ce contaminează indivizii și lasă urme în tot și în toate.

Autorul este și un teoretician literar ce-și camuflează foarte bine ideile de această factură în pasta narațiunii. Textul curge foarte firesc, nu se simte niciodată că divaghează spre altceva, în condițiile în care textul devine mereu altceva. Scriitura începe să fie *putere*.

Cei frumoși și cei buni (2017) este o culegere de nuvele foarte bine scrise fiecare în parte, dar care comunică ceva împreună. Mai ales că ultimul text, *În celălalt loc, cu o spaimă perpetuă*, poate fi considerat, până la un punct, o autohermeneutică a cărții. Spun până la un punct deoarece acest ultim text ia unele idei din carte și, prin problematizare, le duce mai departe. Nu le lasă fixate în starea lor de materializare a lucrului finit, închis: „Nu pot să nu întreb: oare opera finită, închisă între paginile unei cărți, nu e tocmai sfârșitul cărții? Parafrazând, sunt sigur că nu e nevoie de citat, nu m-aș pune eu în situația de a proclama, complet pe dos, sfârșitul scrisului și începutul cărții? Poate că valoarea de care vorbești tu nici nu ar putea exista, la limită, în afara temei manuscrisului. Tot farmecul s-ar pierde și am ajunge în situația în care, în loc să laudăm devenirea, am deplânge starea de *hybris* a celor ce stau să se facă. Desigur, o carte ar putea fi o contribuție la destinul literelor, dar ar frânge destinul meu. Odată expusă, odată spusă, tematica micilor lucruri pe care le spun eu ar cădea în desuetudine și în scurt timp s-ar devaloriza, preluată și discutată în atâtea feluri încât și-ar pierde sensul ei primar, acela al încercării”. Pot fi citate foarte multe astfel de fragmente, mai ales unele legate de sensul tehnicilor narrative utilizate în carte. Și asta pentru că volumul cuprinde scrieri ce reprezintă tot atâtea maniere de abordare a textului, de construcție a lui. La Fulaș, arta literară ca entitate autoscopică

devine artă în sine. O artă dublu semnificată. Teoria nu mai ține de știință, ci de om, de destinul său.

Prima proză din carte, *50 de bani*, deoalează un univers uman straniu, la limită, cu situații de o absurditate de nedescris. Există două fire narrative întrepătrunse, corespunzătoare celor doi membri ai unui cuplu. Soțul, Pavel, este preocupat de o anumită ascensiune în cadrul unei instituții. Soția, Eva, o persoană cu un profil psihologic ce nu transmite altceva decât patologie, este obsedată de dispariția unei monede de 50 de bani și merge pe firul acestei obsesii până la capăt. Se isterizează (puțin spus), se automitulează și, în final, moare într-un spital de psihiatrie. Tensiunea situațiilor este excelent surprinsă de autor: „Din casă se aude un sunet înăbușit, de lucru spart. Împinge cu grijă ușa, să fie vreun hoț? Lasă geanta pe dulapul din hol, apoi aude: Unde poate fi? Unde? Unde? Cine a luat-o? Îl omor. Din ușa dormitorului, imaginea e sufocantă: lucruri aruncate clăie peste grămadă peste tot, oglinda spartă, perdelele smulse din locul lor, toate obiectele din comodă aruncate care-ncotro. O Evă de nerecunoscut, cu rimelul și roindu-i pe față, părul zburlit și fardul năclăit de transpirație, îl privește cu ochii unui nebun furios”. Cristian Fulaș știe foarte bine să redea în portretul fizic starea psihică. Și o face prin cuvinte simple, fără a apela la o stilistică specială.

Agenția este o nuvelă cu deschideri spre multe aspecte ale societății umane. Avem de-a face cu utopii, cu problematica dictaturii, cu voința de putere și cu implicațiile ei la nivelul maselor de oameni, cu ideea de societate secretă care controlează și influențează umanitatea. Proza este un discurs despre omul supus manipulării și controlului absolut. Aici apare una dintre ideile principale ale cărții: purificarea prin comiterea răului. O societate secretă, o *agenție* ce și-a creat propriile legi de înțelegere a lumii și de acțiune printr-o forță subtilă asupra ei. O societate care se ghidează după principii ce vorbesc toate despre o lume pe dos din punct de vedere moral. Aici trebuie să remarc echilibrul frazelor, perfectă lor asamblare într-o unitate ce se dorește un text narativ cu multiple deschideri semantice. S-ar putea cita de oriunde: „Plutea ceva straniu în aer, ceva ca o lumină care lega conversațiile și făcea ca toate mesajele trimise să fie pozitive, încărcate de o aură strălucitoare. Interlocutorii erau laudați, ridicați în slăvi uneori, realizările lor fuseseră evaluate de Agenție și erau chemați

să poarte discuții în vederea unei eventuale colaborări. Nu li se explica nimic, lucrurile pluteau în îndoiala unei promisiuni aproape niciodată ținute”. Capacitățile lumii virtuale sunt bine redate. Totul e o mare rețea capabilă să controleze și să creeze realitatea, dar care, în final, își va dovedi vulnerabilitatea.

Linșteea este un monolog interior al unei persoane paralizate, care vede, observă lumea și îi filtrează detaliile, în condițiile în care nimeni nu poate realiza stadiul de conștiință al persoanei respective. Lumea e un vortex de imagini și sunete. Personajul, e vorba de o femeie, aude lucrurile din memorie și din imaginație. Lumea e mai acută în acest fel. Istoriile de viață, de fapt, reflexiile lor, se împletesc cu trăirea acută a celui care e în afara lumii. Totul e redat în mare viteză, parcă scriitura ar vrea să aibă viteza gândurilor. Cristian Fulaș reușește iar foarte bine să redea starea de limită, să o impregneze lumii pe care o creează prin personajul său. Frazele repetitive, obsesive sunt cele care încheagă discursul. În această stare de aparentă vegetație, femeia judecă lumea, și-o amintește și o interpretează, dar, pentru că monologul amestecă în el secvențe din spații diferite ale conștiinței, acest lucru este mai puțin vizibil: „tot îți spun, tot îți spun că nimic nu seamănă și e o bătaie de joc viața asta, e un fel de teatru mut, ceva ce eu văd tot timpul și tu nu îți poți imagina pentru că orice ai face, oricât de tare ai apăsa cu vreun lucru pe urechi pentru a înțelege cum sunt eu, nu ai cum imita zgomotul de fond care mă însoțește tot timpul și nici nu te poți măcar pune în pielea mea când totul țiuie, ferestrele, scaunele, podeaua, patul în care zac țiuie, lumina și întunericul țiuie, totul e un țuiit continuu și ascuțit, minute în șir care par secole, iar tu nu ai cum să percepi așa ceva pentru că pur și simplu nu ți se întâmplă niciodată, lumea ta nu e așa și nu ai cum să spui istoria așa cum o văd eu”. Acest comentariu continuu se apropie de poezie, în sensul în care aceasta e discurs al conștiinței tradus printr-o narațiune lapidară și simbolizantă.

Giovanni e povestea unui tânăr „ras în cap și cu o uitătură rea, de borfaș trecut prin toate cele, cu mâini groase și butucănoase și cu un piept lat ca de bou”. Nu am transcris întâmplător succintul portret pe care autorul îl face personajului său. Acest individ, pe numele lui din buletin Ionel, e un tip. E tipul individului, golănașului ce provine din clasa de jos și dorește să accedă, să se realizeze. Dar această realizare e și ea de esență joasă. Vrea casă mare,

mașină scumpă. Cu alte cuvinte, vrea să se căpătuiască și apoi să braveze, să vadă lumea cine e el. Această psihologie simplă caracterizează foarte mulți oameni din România. Primitivismul opțiunilor de viață e, din păcate, o caracteristică a unei pături sociale extinse la noi. Totuși, Giovanni are o poveste de viață care îl face să se ridice de la sine peste condiția sa. Lupta pentru supraviețuire implică infracțiuni minore, dar spune ceva despre situația omului aruncat în lume și lăsat să se descurce. Nuvela lasă să se întrevadă un anumit sens moral asupra căruia merită reflectat.

Cristian Fulaș a utilizat pentru fiecare proză câte o tehnică narativă diferită. *Cei frumoși și cei buni* este și un corolar de virtuozități stilistice și narative, dar, bineînțeles, e mult mai mult de atât. Mă întorc acum la ultimul text din carte, *În celălalt loc, cu o spaimă perpetuă*. Acest eseu adresativ conține foarte multe idei literare ce ar merita comentate fiecare în parte. Din motive de spațiu nu o pot face aici. Ziceam la începutul acestui articol că teoria nu ține de știință, ci de om. Gândirea despre literatură modelează un destin, îl salvează de la digresiunile ființei, îi dă unitate și corporalitate. În afară de acestea, eseul face trimiteri subtile la prozele anterioare, le amplifică sensul. Înțelegem că toate personajele sunt proiecțiile autorului. Situațiile de viață la limită vorbesc despre putere și decădere. Dar nu numai despre asta. Există un fir ce imprimă și un alt sens întregii cărți. Prin personaje și prin ceea ce fac ele se ajunge la evitarea nebuniei realității. Prin scris lucrurile capătă corp nou, iar acesta are o șansă în plus: „toate textele, indiferent de o relativă și întotdeauna secundară codificare, vin de fapt dintr-o instanță care nu scrie, vin dintr-o voce internă a autorului care, prima, codifică fenomenele descrise în text, separându-le în anumite limbaje. Acea voce, încă nescrisă și cu atât mai puțin rostită, e vocea care impune textul, cea care îl dictează și îi decide în ce direcție se va îndrepta el. Astfel, fie că vorbim despre o voce descriptivă sau adresativă, pentru a spune pe nume instanțelor diferite de persoana întâi, mărcile ei sunt doar vectori *adăugați* în timpul redactării, nicidecum instanțe ale vocii primare, cea care *face* textul să fie”.

Literatura, asumată biografic, este, la Cristian Fulaș, o formă de evitare a nebuniei realului.

*Cristian Fulaș, *Cei frumoși și cei buni*, Editura Polirom, Iași, 2017